

Bibelsk billedsprog i dansk og russisk

 Af [Oxana Steen](#) 18. maj 2011 • I kategorien [Ord, religion](#) •

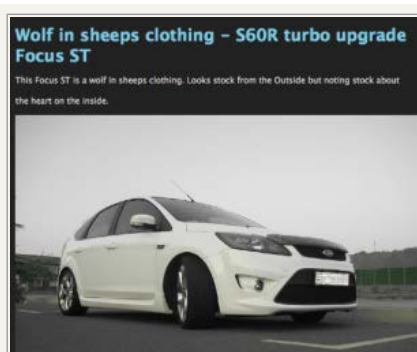

Den årvågne sovjetsoldat har afsløret en 'ulv i fåreskind', en nazist. Teksten lyder: "Fjenden er snu - vær på vagt!". Plakaten er fra 1945. De ellers ateistiske myndigheder trækker direkte på Matthæusevangeliet 7,15: "Tag jer i agt for de falske profeter, der kommer til jer i fåreklæder, men indeni er glubske ulve."

bruges til smykker og brodering.

Andre anvendes ret ofte i det ene sprog, men meget sjældent i det andet, fx *slippe igennem nåleøjet* (hyppigt) og det tilsvarende russiske *пройти сквозь игольное ушко* 'gå igennem nåleøjet' (sjældent) eller *falde i god jord* (hyppigt) og *упасть на благодатную почву* 'falde i gunstig jord' (sjældent). En del udtryk forekommer hovedsageligt i skriftsprog i det ene sprog, mens det tilsvarende idiom i det andet sprog som regel optræder i talesprog, fx *danse efter nogens pibe* (skriftsprog) *плясать под (чьо-то/чужую) дудку* 'danske efter nogens/andens fløjte' (talesprog).

Nogle udtryk, som ligner hinanden på overfladen, kan betyde noget forskelligt, fx *en ulv i fåreklæder* og det russiske *волк в овечьей шкуре* 'en ulv i fåreskind'. Det danske idiom optræder i moderne avistekster i to betydninger: 1. (Negativt) om en falsk person, som giver sig ud for noget andet end han/hun er; og 2. (Positivt) om biler, maskiner, redskaber, mobiltelefoner og lign., som ser ud til at være almindelige og uanseelige, men som skjuler et kraftigt indre (fx motor) eller adskiller sig ved nogle fremragende tekniske karakteristika. Den sidste betydning konstateres især i avistekster fra se seneste år, fx:

*Ford Focus er en bil der snyder. Ved første øjekast virker den kedelig, men på landevejen og på bane viser det sig som en fantastisk velkørende bil. Det er en sand **ulv i fåreklæder!**" (Politiken, 12.10.2005)*

Ford focus - en ulv i fåreklæder?

Denne betydning deler det russiske udtryk ikke, da det udelukkende beskriver menneskets negative egenskab. Den positive betydning på dansk kan muligvis forklares med påvirkningen fra engelsk. På de engelske sider, som beskriver

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har Åndret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du hÅre forskel påÅ menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	DansklÅrer: Tosprogede bÅrn bliver sprogligt forsÅmt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde Åfarter påÅ universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller mÅlmand å€" hvilket ord er bedst? Dansk SprognÅvn dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Nye kommentarer

Artikler om

Arkiv

"Pure Discretion er en ulv i fåreklæder. Den ligner slet ikke, hvad den egentlig er, nemlig en lille, trineløs vibrator. Til gengæld kan legetøjet sit kram!" iflg Ekstra-Bladet 7.12.09

tekniske karakteristika af nye biler, forekommer eksempler på udtrykkets positive anvendelse (*a wolf in sheep's clothing*).

Det er blot nogle af eksemplerne, hvor der kan konstateres afvigelser mellem russiske og danske udtryk af bibelsk oprindelse. Forskellene observeres på det formelle, det betydningsmæssige, det pragmatiske og det frekventuelle plan. I denne artikel analyseres nogle af de mest signifikante relationer, som vedrører indholdsplanet (betydning). Spørgsmålet om *Hvordan de russiske og de danske idiomforholder sig til hinanden på det betydningsmæssige plan* er centralt her.

Nici. En sød og populær bamse hos russiske børn, som både kan forvandles til et får og en ulv.

Artiklen bygger på delresultaterne af min ph.d.-afhandling (*Idiom af bibelsk oprindelse i moderne russisk og dansk avissprog. Kriterier for en videnskabelig, bilingval og produktionsorienteret idiomordbog*, 2010) hvis emne er danske og russiske idiom af bibelsk oprindelse i moderne avissprog. *Idiom* er etablerede, faste, potentielt billedskabende udtryk, som har en samlet betydning, der ikke fremgår af enkelte komponenters betydning. Analysen er baseret på et stort udvalg af autentiske eksempler fra moderne avissprog, hvor russiske og danske idiom optræder (fra landsdækkende aviser fra 2000 til 2008). Alle idiombetydninger er blevet udledt på basis af 25-30 kontekstseksempler for hvert enkelt idiom i disse to sprog, og ikke er taget fra de eksisterende ordbøger. Dette sikrer, at idiombetydningerne afspejler det moderne sprogs tendenser.

Ud fra analysen kan alle idiom inddeles i fire overordnede grupper:

1. ækvivalerende (herunder fraseologiske analoger)
2. delvis ækvivalerende
3. pseudoækvivalente
4. ækvivalensløse

Ækvivalerende

Denne gruppe er måske ikke særlig interessant i denne sammenhæng, fordi der ikke kan påvises nogen forskelle mellem idiomene, hvorimod andre grupper vidner om betydningselementer, som er specifikke for de pågældende sprog. Ca. 35 % af det samlede idiomatiske materiale af bibelsk oprindelse hører til denne gruppe.

Udtrykkene kan være helt parallelle både i form og indhold, fx *bygge noget på sand* – *строить что-либо на песке*, *alfa og omega* – *альфа и омега*, *høste frugterne af noget* – *пожнать плоды чего-либо*. De kan også udvise mindre afvigelser af morfologisk, syntaktisk eller leksikalsk art, men ækvivalerer på det betydningsmæssige og det ikonografiske plan (samme billede). Således betragtes det danske udtryk *sende fra Herodes til Pilatus* (Luk. 23, 1-12) som et tilsvarende idiom til det russiske *послать от Понтия к Пилату* 'sende fra Pontius til Pilatus', selv om disse udtryk adskiller sig ved én af deres leksikalske komponenter: *Herodes* i det danske udtryk modsvarer *Pontius* i det russiske udtryk. Således forstærkes situationens absurditet i det russiske udtryk, da der er tale om et fornavn og et efternavn af én og samme historisk figur, det romerske statholder – *Pontius Pilatus*, som flere gange omtales i Bibelen. I begge sprog betyder de to udtryk det samme, nemlig "blive henvist til mange forskellige instanser for at få afgjort sin sag".

Pontius Pilatus, der her 'vasker sine hænder', har også givet anledning til det danske udtryk 'fra Herodes til Pilatus' der på russisk hedder 'fra Pontius til Pilatus'!

En interessant og ikke så talrig gruppe udgør udtryk med samme betydning, men forskellig form (*fraseologiske analoger*) ifl. Mokienco og Walter 2004, ca. 2 % af det samlede materiale) fx i *Abrahams skod* – *как у Христа за пазухой* 'som at være under armen på Kristus' ("være i behagelig og tryk position") eller *judaspenge* – *трудоуять серебряников* 'tredive sølvmonter', som anvendes om "en økonomisk gevinst, som opnås ved forræderi". I de fleste tilfælde vil disse udtryk være fulddækkende ækvivalenter.

En relativ stor procentdel af idiomparallelisme skyldes naturligvis direkte indlån fra bibeloversættelserne, som er én af de vigtigste kilder for russisk og dansk idiomatik. Især Mosebøgerne og Evangelierne har beriget begge sprog med mange billedlige udtryk. Over 20 % af alle danske og russiske idiom af bibelsk oprindelse stammer fra Mosebøgerne og ca. 65 % af alle danske og russiske udtryk stammer fra Evangelierne.

Delvis ækvivalerende

I flere tilfælde kan der observeres, at russiske og danske udtryk realiserer sig i flere betydninger (polysemiske idiom). Sådant forholdet det sig for idiomparret: *преклонять колени {колена}* - [være/falde] på knæ for nogen (Matt. 17,14-15). Det russiske udtryk optræder i moderne sprog i to betydninger: 1. underkaste sig, anerkende nogens magt over sig, acceptere noget; og 2. beundre nogen; vise ære og respekt over for nogen (ofte om kvinder), mens det danske udtryk udelukkende bruges i den første betydning, fx

Dansk Folkeparti er faldet på knæ for EU og har blankt accepteret, at EU-retten både gælder i Danmark og for danske statsborgere. (Politiken, 24.09.2008)

I de kontekster, hvor det russiske udtryk realiserer sin første betydning, kan der etableres en idiomækvivalent i dansk, men hvis det russiske idiom anvendes i betydning 2, så skal L1-udtryk gengives ved enten en anden idiomækvivalent (hvis sådan findes) eller parafraseres.

Et interessant eksempel på mono-/polysemisk forhold er et russisk udtryk *камень преткновения* 'snublesten' (Es 8,14) og et dansk kompositum *anstødssten*. I moderne russisk avissprog anvendes udtrykket om forhindring, vanskelighed; årsag til uenighed eller utilfredshed. Denne betydning deler det tilsvarende danske kompositum *anstødssten*, men ud over den anvendes *anstødssten* i moderne dansk også i den anden betydning, når der er tale om anledning, udøsende faktor, fx

Anstødsstenen til at involvere sig i det fagforeningspolitiske fik Carsten Smedegård, da han i slutningen af 1970'erne var i lære som automekaniker hos Fehr & Co. i Assens. (Politiken 24.06.2008)

Og det er netop den lave rente, som kommunerne ifølge loven er tvunget til at tilbyde, der har været anstødsstenen til en bred kritik fra kommunerne landet over, fordi den har tæret på deres kassebeholdning. (Politiken 27.05.2008)

Anvendelsen af det danske kompositum i denne (nærmest modsatte) betydning er et nyt fænomen i sprogbrugen. Denne betydning deler det russiske udtryk ikke. I oversættelsessituationen skal det danske kompositum derfor parafraseres.

Et andet eksempel er *посыпать голову пеплом* 'drysse sit hoved med aske' og *klæde sig i sæk og aske*, som flere gange optræder både i GT og NT, hvor personerne giver udtryk for en stor sorg eller beklagelse, fx i Esters Bog (4,1): *"Da Mordokaj fik at vide alt, hvad der var sket, sønderrev han sine klæder; klædte sig i sæk og aske, gik ind i byen og udstødte høje veråb"* (1931-oversættelsen). Ifølge analysen af konteksteksemplerne anvendes det russiske udtryk i tre betydninger: 1. vise sorg; 2. angre, beklage noget; og 3. (en ny betydning, som ikke er fikseret i ordbøgerne) lide nederlag (ofte om sport). Det danske tilsyneladende ækvivalerende udtryk anvendes enten i betydning 2: angre, beklage noget (Eks. 1) eller i den anden betydning (som ikke er afspejlet i ordbøgerne), og som realiseres i de kontekster, hvor der er tale om et trist tøjvalg eller fravær af sansen for pænt tøj, fx

Fordi man er socialdemokrat, behøver man ikke automatisk gå klædt i sæk og aske. Men fordi Helle Thorning-Schmidt tillader sig at have nogle tasker fra et bestemt firma, hvilket rigtig mange kvinder har i disse år, skal hun straks nedgøres med øgenavnet 'Gucci-Helle'. (Ekstra-Bladet 12.01.2005)

Pseudoækvivalente idiom ("falske venner")

Der er også en række eksempler på bibeludtryk, som ligner hinanden på overfladen, men betyder noget forskelligt. Disse udtryk kan ikke anvendes i en parallel kontekst i L1 og L2, da de anvendes i forskellige situationer. Netop pseudoækvivalente idiom rummer høj risiko for fejlagtig afkodning for udlændinge og uerfarne oversættere, hvilket gør, at en kontrastiv undersøgelse af et sprogpar idiomatiske materialer i høj grad er relevant. Pseudoækvivalente udtryk findes også blandt bibelske. Over tid er flere bibelske udtryk blevet omfortolket, og som følge heraf har de skiftet/ændret deres oprindelige betydning (som de anvendes med i Bibelen) til nye betydninger og betydningsnuancer.

Et eksempel er (*не иметь где/негде) голову приклонить* og (*ikke have noget/nogen) at hælde sit hoved til*, som på trods af den åbenlyse formelle lighed ikke ækvivalerer på det betydningsmæssige plan. Mens det danske udtryk i moderne avistekster anvendes i betydningen af "ikke få støtte fra noget eller nogen; være helt alene, ikke have nogen venner eller holdpunkt at støtte sig til", bruges det russiske tilsyneladende ækvivalerende udtryk i en anden betydning, nemlig *"ikke have et sted at bo eller overnatte"*.

Babelstårnet (Abel Grimmer 1604)

Der findes flere repræsentanter for denne gruppe blandt de bibelske udtryk, hvor det associative potentiale ved de internationale bibelske udtryk realiseres forskelligt i forskellige sprog. Fx har den gammeltestamentlige fortælling om bygningen af tårnet i Babylon (1. Mosebog 11. 1-9) beriget dansk og russisk med to par udtryk – *вавилонская башня/babelstårn(et)*, *вавилонское столпотворение/babylonsk forvirring*. I fortællingen berettes om menneskehedens forsøg på at bygge et tårn i Babylon, der skulle nå helt op i himmelen. Ifølge fortællingen talte alle mennesker dengang samme sprog. Men deroppe bor Gud, og så tæt på ville Han

ikke have dem. Så det ene, fælles sprog menneskene indtil da havde haft, splittede Han op i mange indbyrdes uforståelige. Nu kunne de ikke længere samarbejde, og måtte lade tårnet stå ufærdigt.

Som det er tilfældet med mange udtryk i russisk, er også synonymparret *вавилонская башня* 'babelstårnet' - *вавилонское столпотворение* 'babilonsk stolpebygning' kommet fra den kirkeslaviske bibeloversættelse, hvor *столпотворение* er en kirkeslavisme og betyder "bygning af en stolpe, et tårn". Med tiden har disse synonyme udtryk udviklet hver deres betydning, idet de har fået andre afvigende konnotationer og i dag afspejler forskellige sider ved den samme bibelske fortælling. Idiomet *вавилонская башня* 'babelstårnet' anvendes i moderne sprog om en meget høj bygning, hvorimod *вавилонское столпотворение* 'babilonsk stolpebygning' betyder "(spøgende) en stor (og ofte larmende) mængde af mennesker". Denne betydning er opstået under virkning af de falsketymologiske ord – *толпа, столпиться* '(menneske)mængde, flokkes'.

I moderne dansk bruges *babelstårn(et)* i to betydninger: 1. Om ambitiøst og udforskende bygningsværk; og 2. Om et projekt, som ser urealistisk ud. Således er der tale om pseudoækvivalens ved anvendelsen af dette polyseme udtryk i betydningen 2, som det russiske udtryk *вавилонская башня* 'babelstårnet' ikke har. I tilfældet med *babilonsk forvirring* inkluderer betydningen også menneskemængden, men her er der fokus på en stor forvirring, der følger af, at der tales mange sprog eller der er mange etniske grupper til stede. Og på den måde kan dette udtryk ikke betragtes som fuld ækvivalerende til det russiske udtryk *вавилонское столпотворение* 'babilonsk stolpebygning'.

Et andet eksempel, som rummer risiko for en fejlagtig afkodning/oversættelse, er [*хранить/беречь*] что-л. как зеницу ока '(omtrent) passe på noget som sin egen øjenpupil' og *være nogens øjsten*. Udtrykkene stammer fra 5. Mosebog (32,10), hvor der fortælles om Jakob og det israelitiske folk, der er udvalgt af dets Gud, Jahve.

Han (Gud) fandt det i ørkenlandet, i den tomme, hylende ødemark; han kredsede om det, holdt øje med det, passede på det som sin øjsten. Som en ørn, der vækker sit kuld op, og flyver frem og tilbage over sine unger, bredte han sine vinger ud, tog det op og bar det på sine vinger. Det var Herren alene, der førte det, ingen fremmed gud var med ham.

Det russiske udtryk anvendes i betydningen af "passe på, beskytte noget omhyggeligt" (om ting), mens det danske udtryk forekommer i to betydninger i sprogbogen: 1. Om et barn, som en slægtning elsker særlig højt; elsket person og 2. Om en ting eller et projekt, som en bestemt person omfatter med en særlig interesse eller en begejstring.

Det danske idiom anvendt i den første betydning kan oftest oversættes med et andet udtryk til russisk – *души (в ком-то) не чаять* '(omtrent) elske en anden person så meget, at man ikke kunne mærke sin egen sjæl', hvorimod det samme idiom anvendt i den anden betydning bør parafraseres.

Ækvivalensløse

En relativ stor del af de bibelske udtryk findes kun i det ene sprog, men ikke i det andet, fx i dansk *kende sin besøgelsestid, sluge kamelen* og i russisk *из Саула в Павла* 'fra Saulus til Paulus', som i russisk bruges om: "en person, som pludseligt har ændret sine holdninger, livsstil og lignende til de modsatte" eller *темна вода во облацех* 'mørkt vand i skyerne', som anvendes om noget uforståeligt eller uklart.

Ca. 50 % af de russiske og ca. 30 % af de danske udtryk har ikke en tilsvarende idiomatisk ækvivalent af bibelsk oprindelse i det sammenlignede sprog. Det betyder, at disse udtryk i oversættelsessituationen og tosprogede ordbøger bør gengives med andre semantisk (og stilistisk) ækvivalerende udtryk af ikke-bibelsk oprindelse. Hvis et sådant funktionelt idiomækvivalent ikke findes i L2-sprog, kan gengivelsen af ækvivalensløse udtryks betydning ske vha. parafrase, omskrivning, monoleksemer og lign.

Flere eksempler på ækvivalensløse bibelske udtryk er:

Dansk: *kræve/forlange nogens hoved på et fad, (ikke) gøre en røverkule af sit hjerte/noget, holde sin sti ren, gribe i egen barm.*

Russisk: *всякой твари по нape* '(omtrent) to eksemplarer af hver skabning', 1. Om en blandet gruppe af mennesker; 2. Om forskellige dyr, der befinder sig på eller er anbragt samme sted; og 3. Om en sammensætning af forskelligartede ting, retninger, traditioner og lign. *пройти через/сквозь огонь и воду (и медные трубы)* 'gå (i)gennem ild og vand (og messingblæse)', 1. (Positivt) være erfare; 2) (Negativt) gennemgå mange prøvelser i livet, at man er blevet til en snu person. Der findes et andet russisk udtryk, der minder om det danske udtryk – *в огонь и воду пойти (за кого)* 'gå i ild og vand for nogen', og som er afledt af *пройти через/сквозь огонь и воду* 'gå igennem ild og vand'. Men dette udtryk bruges med en anden betydning, nemlig "ville gøre alt for nogen", og som udgør en idiomatisk ækvivalent til det danske *gå gennem ild og vand (for nogen)*.

De ekstralingvistiske faktorer

Man kan stille sig spørgsmålet, hvad det skyldes, at nogle udtryk indgår i sprogets idiomatik og aktivt anvendes af moderne sprogbrugere, mens andre ikke er blevet fast inventar i sproget. Hvordan kan det være, at udtryk af bibelsk oprindelse adskiller sig fra sprog til sprog, fra kultur til kultur, selv om de stammer fra én fælles kilde?

Overordnet set kan man pege på to hovedfaktorer, som kan være årsag til kvantitative afvigelser mellem idiomatik i to forskellige sprog:

Vilkårlig udvælgelse

En årsag kan være, at sprogene henter forskellige udtryk fra det samme kildemateriale, som er lige karakteristisk for begge sprogsamfund.

Et dansk eksempel på vilkårlig udvælgelse kan være *den ellefte time*, som er udbredt i dansk sprogbrug, og som betyder "i sidste øjeblik". Dette udtryk stammer fra en kendt bibelsk lignelse om arbejderne og vingården (Matt.

20.6) og handler om vingårdens ejer, som ville betale samme beløb både til de arbejdere, der begyndte at arbejde fra tidlig morgen, og til dem, der kom på vingården sent på aften, dvs. i det sidste øjeblik, da arbejdet næsten var udført. I russisk blev dette udtryk ikke fæstnet og skal derfor gengives enten med en funktionel idiomækvivalent (*прийти к шапочному разбору* 'omtrent) komme til det tidspunkt, hvor man er i gang med at tage sin hue på') eller omskrives.

Et russisk eksempel på vilkårlig udvælgelse er *бросать слова на ветер* 'kaste ordene for vinden', som stammer fra Paulus' Første Brev til Korintherne (1 Kor 14,9). I moderne russisk avisssprog optræder udtrykket tre betydninger: 1. Om tom snak; 2. Sige noget på en uansvarlig måde uden at tænke grundigt over det; og 3. Om nogen, der ikke holder sit løfte. Dette udtryk har ikke tilsvarende udtryk i dansk.

Man kan også finde interessante eksempler på, hvor udtryk i to sprog afspejler to sider af det samme bibelske citat eller den samme bibelske situation: Et bibelsk udtryk lyder fx *si myggen fra, men sluge kamelen* (Matt. 23,24). I russisk er dette udtryk repræsenteret med den første halvdel *оцеживать комара* 'si myggen fra', men i dansk med den anden halvdel – *sluger kamelen*. Det er interessant, at selv om disse udtryk stammer fra ét og samme bibelsk citat, betyder de ikke det samme. I russisk anvendes idiomet, som er meget sjældent, i betydningen af "gå meget op i detaljer, men gå fejl af hovedsagen" (hvilket er i overensstemmelse med den betydning, udtrykket bruges med i Bibelen), men i moderne dansk anvendes *sluger kamelen*, som hører til de hyppige udtryk, i situationer, hvor man skal "gå på kompromis og acceptere noget, som er ubehageligt/uønskeligt for én". Dette eksempel, hvor det samme bibelske citat har givet hver sin del til de to sprog, er et tilfældigt fænomen.

Kulturhistoriske faktorer

er en anden type af årsag, som kan forklare, hvorfor nogle udtryk findes i et sprog og ikke findes i det andet. Her nævnes kun de mest væsentlige:

Forskellige bibeloversættelsestraditioner

Den danske og den russiske bibelhistorie illustrerer, hvor forskellige oversættelserne kan blive. Selv om det er de samme tekster – de hebraiske og de græske – der er oversættelsesgrundlaget, fremtræder bibeloversættelserne med hver deres særpræg. Det hænger bl.a. sammen med den bibeludgave, der er blevet valgt som forlæg for efterfølgende oversættelser: Frem til 19. årh. byggede kirkeslaviske og russiske oversættelser fortrinsvis på [Septuaginta](#), mens [Vulgata](#) og senere Martin Luthers Bibel frem til 17. årh. var grundlag for en hel række europæiske bibeloversættelser, bl.a. til dansk.

I de sidste 130 år har [den Synodale oversættelse](#) af Bibelen (*Синодальный перевод* 1876) været den eneste kanoniske og af Den Russiske Ortodokse Kirke officielt godkendte bibeloversættelse i Rusland, hvorimod den sidste danske anerkendte oversættelse af Bibelen er fra 1992 (Det Bibelske Selskab), hvis sprog er blevet moderniseret i forhold til den foregående oversættelse af Det Nye Testamente fra 1948. Dette er en af årsagerne til, at russiske udtryk, sammenlignet med de danske, i højere grad er præget af arkaiske træk.

Derudover har bibeloversætter(e)s formål haft en betydning for typen af bibeloversættelsen: At levere oversættelse, der er så tæt på forlægget som muligt (kildesprogsorienteret) eller oversættelse, der udrager tekstens mening og omsætter den adækvat til modtagersproget (målsprogsorienteret). Dernæst kommer det faktum, at den første kirkeslaviske bibeloversættelse blev lavet allerede i 9. årh., dvs. ca. 7 århundreder tidligere end den første danske bibeloversættelse, som er fra 16. årh. (*Christian II's Nye Testamente*, 1524). Og det betyder, at kirkeslaviske/russiske udtryk af bibelsk oprindelse har haft længere anvendelse i sproget sammenlignet med de danske udtryk.

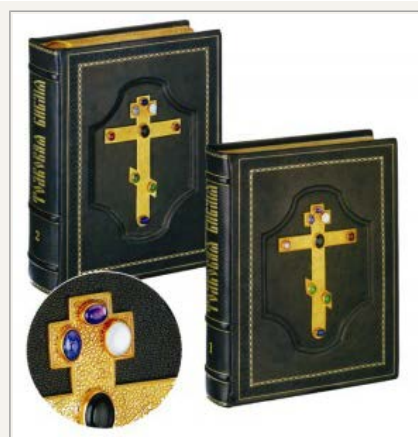
Gudstjenestesprog

Gudstjenestesprog er én af de væsentligste kulturhistoriske faktorer. I løbet af mange århundreder er gudstjenesten i Den Russiske Ortodokse Kirke blevet afholdt på kirkeslavisk, hvorfra der er kommet en hel række bibelske udtryk, som i moderne sprog har bevaret deres specifikke form, hvorimod gudstjenesten i Danmark efter Reformationen afholdes på et letforståeligt dansk, og der læses uddrag fra Bibelen, hvis tekst er tilpasset til moderne sprogs normer og ændringer i ords betydninger.

I perioder i sproghistorien har der været to eller flere officielle bibeloversættelser, fx den kirkeslaviske og den synodale bibeloversættelse, som eksisterede side om side i det 19. århundrede.

Sammenfatning

Analysen har vist, at forholdet mellem russiske og danske udtryk af bibelsk oprindelse ikke er så enkelt, selvom disse udtryk er kommet ind i sproget fra én og samme kilde. En relativ stor del af udtrykkene har ikke et modstykke i det andet sprog, og skal derfor omformuleres ved oversættelse (ca. 50 % af de russiske og ca. 30 % af de danske udtryk).

I Sovjettiden var der knaphed på alting, også Bibler, men siden er der kommet mange udgaver, fx denne luksusbibel med guld og ædelstensbesætning. Den koster 159.990 rubler, ca. 30.000 kr. Den russiske ortodokse Bibel (Synodeoversættelsen) udmærker sig ved at indeholde de apokryfe skrifter foruden dem der er i den evangeliske Bibel. Men sproget i den er ikke blevet revideret siden 1876.

Nogle udtryk, som ligner hinanden på overfladen, betyder noget helt forskelligt, og må derfor på ingen måde erstatte hinanden i de lignende kontekster (ca. 4 %). Andre idiommer, der betyder det samme i disse to sprog, afviger i formen, da de indeholder forskellige billeder i sig (ca. 2 %).

Især eksempler på pseudoækvivalensen understreger tydeligt, at kravet om dybdesemantisk ækvivalens (betydning) må prioriteres højere end kravet om parallelitet i overfladesemantikken (billedlighed). Det gælder først og fremmest undersøgelser, som har et anvendelsesorienteret formål (oversættelse, leksikografi og fremmedsprogdidaktik). Det er fejlagtigt at tro, at hvis bare to udtrykks billeder er ens, så afkoder de to grupper af sprogbrugere udtrykket på samme måde. Lighed på udtrykkssiden er nemlig ingen garanti for den indholdsmæssige ækvivalens. Derfor er det vigtigt i leksikografien og translatoledien at sikre sig, at idiomparret ækvalerer dybdesemantisk.

Opgaven for leksikografer og oversættere skal derfor være – ikke at finde et billedmæssigt vellignede udtryk i L2, men derimod at undersøge udtryk i den reelle producerede diskurs og lede efter sproglige enheder, der bedst muligt matcher udgangsudtrykkets betydning og funktion. Og det er ikke nødvendigvis idiommer, der udfylder den rolle. I leksikografien kan man i flere tilfælde observere et fænomen, som Farø kalder *ikonisme* (MTDnyt 2007:10) – en overdreven fokusering på udtrykkets billedlige aspekt. Således oversættes fx et dansk *sætte sit lys under en skæppe*, der anvendes i betydningen af "af beskedenhed skjule sin dygtighed", ordret til *не держать свет под сундом* i dansk-russisk ordbog (Harrit, Krasnova 2005). Imidlertid forekommer dette udtryk ikke i moderne russisk: Der blev nemlig ikke fundet ét eneste eksempel på dets anvendelse i moderne aviser. I de fleste kontekster vil et bedre oversættelsesforslag være et andet udtryk (også af bibelsk oprindelse) – *(не) зарывать свой талант (в землю)* 'ikke grave sin talent ned i jorden', der ligesom det danske idiom er meget anvendt.

Man kan også konkludere, at de danske udtryk af bibelsk oprindelse i højere grad har bevaret deres oprindelige form og betydning, sammenlignet med de tilsvarende russiske udtryk. Dette hænger muligvis sammen med, at Bibelen og udførelsen af den religiøse praksis har været undertrykt under Sovjetunionen, dvs. i mere end 70 år. Efter Sovjetunionens opløsning blev Den Russiske Ortodokse Kirke og Bibelen meget populære blandt den russiske befolkning, og mange bibelske ord og udtryk er strømmet ind i sproget, men betydningen og grundformen af flere af dem er fortsat uklare for mange russere. Danskere har ikke haft det forbud, og desuden er kristendomskundskab et obligatorisk fag i danske folkeskoler og gymnasier, men udbydes som regel ikke i de russiske folkeskoler og universiteter. Således har bibelske udtryk haft en lang og *uaufbrudt* anvendelsehistorie i Danmark.

Oxana Steen Videnskabelig assistent, ph.d.
Københavns Universitet

Læs også:

1. [Svensk-Dansk Ordbog](#) I oktober 2010 udkom Svensk-Dansk Ordbog på Politikens Forlag. Det er en stor, helt nyudviklet ordbog der er tænkt som afløser for Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmanns store svensk-danske...
2. [Ukrainsk og russisk](#) Ternopil er på størrelse med Århus og ligger i Galicien i det vestlige Ukraine TerNOpil er en by i Ukraine – men IKKE den, hvor et atomkraftværk i 1986 skabte...
3. [Kollokationer](#) Hvad er kollokationer? Ordet ser fremmed ud, og et oplagt sted at slå op er da også en fremmedordbog. Slår vi op i Gyldendals Fremmedordbog, kan vi læse at ordet...
4. [Dansk-svensk](#) Svensk-Dansk Ordbog af Kjeld Kristensen. JP/Politikens Forlag 2010. 48.500 opslagsord. Kjeld Kristensen har bedt mig causere om dansk versus svensk. Så hvorfor ikke begynde med begyndelsen, mit allerførste møde med...

Tagget med: [Biblen](#), [billedsprog](#), [Dansk](#), [fraseologi](#), [Idiommer](#), [leksikografi](#), [metaforer](#), [Ord](#), [oversættelse](#), [religion](#), [russisk](#), [semantik](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.